

N:o 127.

Af herr **David Bergström**, om skrifvelse till Kongl. Maj:st
angående lagstiftning för tryggande af arbetarnes för-
eningsrätt.

Af de tabeller, som åtfölja förliknings- och skiljenämndskomiténs under fjolåret afgifna betänkanden, framgår, att de senaste tidernas strider mellan arbetare och arbetsgifvare i en mängd fall gällt föreningsrätten, eller, närmare bestämdt, arbetarnes rätt att, utan hinder från arbetsgifvarnes sida, ingå i eller bilda föreningar.

Enligt svensk rättsuppfattning betraktas föreningsrätten såsom en allmän medborgerlig rättighet, grundad på de allmänna bestämmelserna i § 16 regeringsformen. Att ingå i eller bilda föreningar erkännes sålunda såsom en laglig rättighet, hvilken icke utan vidare kan en medborgare frånerkännas eller frånhändas.

Det måste under sådana förhållanden väcka en viss uppmärksamhet, när svenska arbetsgifvare söka förmena sina arbetare användandet af denna rätt, och ännu större uppmärksamhet, när de genom formliga kontraktsbestämmelser söka frantaga dem en allmänt medborgerlig rättighet, ja till och med stipulera straff, såsom i form af förlust af egna, intjenade arbetspenningar, för dem, som begagna sig af denna sin rättighet.

Från de tvister mellan arbetare och arbetsgifvare, som under de två senaste årtiondena förekommit i vårt land och gällt föreningsrätten, har jag samlat ett antal arbetskontrakt, hvilka synt mig förtjenta att läggas under lagstiftarnes ögon. De medfölja min motion såsom bilagor, på det att Riksdagen, med dessa fakta framför sig, måtte taga i öfvervägande, huruvida icke det kan vara erforderligt att genom tydlig lag-

stiftning rigta såväl arbetsgifvares som arbetares fulla uppmärksamhet derpå, att en allmän medborgerlig rättighet sådan som föreningsrätten omöjlig kan genom några slags bestämmelser eller öfverenskommelser bortkontraheras.

En lagstiftning i det viktiga ämnet, hvartill det lämpligen torde blifva Kongl. Maj:ts sak att låta utarbета förslag, synes mig böra innehålla dels en förklaring, att bestämmelser eller öfverenskommelser vid aftals ingående mellan arbetsgifvare och arbetare eller eljest vid ordnandet af förhållandet dem emellan, i syfte att beröfva arbetarne deras rätt att ingå i eller bilda föreningar, icke ega någon som helst giltighet, dels ett angifvande af det straff, till hvilket en hvar, som på dylikt sätt söker inskränka föreningsrättens användning, gör sig saker.

På grund af hvad jag nu i korthet anført, får jag härmed föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och inför Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning, egnad att trygga arbetarnes rätt att, utan hinder från arbetsgifvarnes sida, ingå i eller bilda föreningar.

Stockholm den 27 januari 1902.

David Bergström.

I motionen instämmer

A. Hedin.

Bilaga 1.

Arbetskontrakt.

Malmö gasverk antager härmed såsom ordinarie — — — — —
 för en tid af ett år mot en timpenning af — öre, dagspenning af kr. — —
 ett ackord tillsammans med öfriga eldare af kr. — pr 1,000 kbm. till-
 verkad gas för tiden 1 april—1 oktober samt kr. — för tiden 1 oktober
 —1 april, och förpligtar jag — — — — — mig: att icke lemna denna
 plats förrän efter tio dagars förut hos gasverksföreståndaren skedd skriftlig
 uppsägning; att utföra mig ålagdt arbete med ordning, omtanke och flit;
 att iakttaga nykterhet i mitt arbete; att med hörsamhet efterkomma
 befäls och förmäns order samt att ställa mig omstående bestämmelser och
 ordningsregler till efterrättelse.

Från gasverkets sida gäller äfven tio dagars uppsägningstid, såvida
 ej arbetaren begått sådana förbrytelser, att han omedelbart måste afskedas.

En genom ömsesidig öfverenskommelse vidtagen ändring i arbets-
 aftalet upphäver icke det mellan gasverket och arbetaren uppgjorda
 kontraktet.

Af detta kontrakt äro två lika lydande exemplar upprättade, af
 hvilka vi hvardera tagit ett.

Malmö den — — — — — 189—.

Malmö stads gasverk.

Bevittnas:

Kontraktet uppsagdt den — — — — — 189—.

af — — — — —

Bestämmelser och ordningsregler för arbetarne vid Malmö gasverk.

§ 1.

Hvarje vid gasverket anställd arbetare erhåller vid sjukdomsfall fri läkarevård och medicin, hvarjemte han på gasverkets bekostnad är försäkrad för olycksfall till ett belopp, som motsvarar dubbla aflöningen för året i öfverensstämmelse med de grunder för ersättning, som af olycksfallsförsäkringsaktiebolaget Fylgia äro bestämda.

§ 2.

Vid antagande af ordinarie arbetare insätter gasverket i sparbanksbok, utställd å arbetaren i fråga, ett belopp af tio (10) kronor. I samma sparbanksbok insättes dessutom hvarje vecka ett belopp af femtio (50) öre, hvilket afdrages å arbetarens veckopenning vecka efter vecka, till dess afdragen uppgå till tjugo (20) kronor.

§ 3.

Arbetaren disponerar, då han *kontraktsenligt* afgår från sitt arbete efter en tjänstgöring af minst ett år, *hela* det å sparbanksboken insatta beloppet jemte upplupna räntor, hvaremot arbetare, som *kontraktsenligt* lemna sin plats efter mindre än ett års tjänstgöring, endast eger utfå det belopp, som bildats genom afdrag å hans aflöning jemte derå upplupen ränta. I händelse af dödsfall utbetalas *hela* det å sparbanksboken inestående beloppet till den *afidne* arbetarens rättsinnehafvare.

Alla sparbanksböcker förvaras af gasverket, som äfven ombesörjer medlens uttagning och utbetalning.

§ 4.

Arbetaren förlorar rätt till *alla* å hans sparbanksbok inestående medel, om han utan föregående 10 dagars uppsägning lemna sin plats och ej uppgifver af gasverksföreståndaren godkänt skäl härför, samt all

rätt till de för hans räkning af gasverket insatta tio (10) kronorna med derå upplupen ränta, så vida han till följd af begången gröfre förseelse, flera gånger upprepade mindre förseelser eller brott mot § 5 här nedan af gasverksföreståndaren afskedas.

§ 5.

I gasverkets tjänst anställd arbetare eger icke rätt att tillhöra fackförening eller dermed likställt arbetareförbund.

§ 6.

Arbetare skall på bestämd tid infinna sig i sitt arbete, och skall sjukdomsfall eller annan giltig anledning till uteblifvande så fort ske kan anmälas hos vederbörande befäl.

§ 7.

Den ordinarie arbetstiden räknas: för *fittings-* och *diversearbetare*: från kl. 6 f. m. till kl. 6 e. m. med två timmars ledighet för måltiders intagande; för *maskinister*: en tolf timmars vakt pr dygn; för *lykttändare*: den tid, som under den ordinarie gatubelysningens fortgående är erforderlig för tjänstens ordentliga skötande; för *eldare*: vakter på 12 eller 18 timmar, beroende på den särskilda öfverenskommelse, som med bibehållande af bestämdt ackord, kan träffas mellan gasverkets föreståndare och eldarne.

För *öfvertidsarbete* betalas 25 procents förhöjning å arbetslönerna pr timme.

Malmö i maj 1895.

Malmö Stads Gasverk.

Rätt afskrifvet betygar:

A. Bengtzon.

E. Låstbom.

(Afskrift.)

Bilaga 2.

Arbetaren Sven Andersson härstädes antages härmed såsom lagstads tjenstehjon vid Helsingborgs stads renhållningsverk för tjenstetid från och med den 24 oktober 1896 till samma dag år 1897 med en ersättning i ett för allt af 780 (Sjuhundraåttio) kronor, deraf 180 kronor skola utgöra vederlag för underhåll och 100 kronor för husrum samt återstoden 500 kronor räknas såsom lön.

Af ersättningen utbetalas fredagen i hvarje vecka 13 kronor, hvaremot återstoden skall hos drätselkammaren inestå till tjensteårets slut.

Det åligger tjenstehjonet att arbeta vid afhemtningen af latrin och annan spillning från de gårdar, som anvisas, å de tider af dygnet sådan afhemtning, enligt de kungörelser magistraten utfärdar, kan varda tillåten, äfvensom att väl vårda hästar, seldon, vagnar och annan stadens materiel, hvarmed han kan få befattning, samt verkställa de öfriga arbeten, hvilka honom föreläggas; att bortföra spillningen utan onödigt dröjsmål samt att i öfrigt ställa sig till noggrann efterrättelse de föreskrifter, som af drätselkammaren eller föreståndaren för renhållningsverket kunna varda honom meddelade. Aftonen eller natten efter helgdag är han ej skyldig att arbeta vid afhemtning af spillning utan särskild ersättning, hvars belopp bestämmes i förhållande till den tid, arbetet fordrar. Drickspenningar får han ej begära eller mottaga, men derest han noggrant uppfyller sina åligganden och iakttagar ett ordentligt uppförande, kan han påräkna att en gång under tjensteåret erhålla en gratifikation af 25 kronor.

Socialistiska eller fackföreningar må tjenstehjonet hvarken tillhöra eller understödja, vid äfventyr för öfverträdande häraf, att han må genast från tjensten skiljas utan rätt till utbekommande af inestående ersättning.

I öfrigt lända gällande legostadgas bestämmelser till ömsesidig efterrättelse.

Städjepenning har tjenstehjonet denna dag bekommit med 5 kronor.

Helsingborg den 4 september 1896.

Helsingborgs stads drätselkammare.

P. B. Pontoppidan.

Förestående tjänsteaftal godkännes och har jag denna dag mottagit ofvannämnda städjepenning. Helsingborg som ofvan.

Sven Andersson.

Bevittnas:

K. E. Norrsel.

F. Lind.

Att förestående tjänsteaftals afskrift är fullt öfverensstämmande med originalet intyga:

And. Bengtsson.

Förb. Kassör.

N. Ahlström.

Skräddare.

K. L. Persson.

Handlande

(Afskrift.)

Bilaga 3.

Arbetskontrakt.

Höganäs stenkolsbolag antager — — — under n:o — såsom arbetare på följande vilkor:

1) Daglön eller annan förtjenst enligt vid verket gällande priser, eller enligt de öfverenskommelser, som mellan befäl och arbetare kunna träffas.

2) 14 dagars ömsesidig uppsägningstid.

3) Sker aflyttning utan uppsägning från arbetarens sida, kvarhålls inestående aflöning, som tillfaller verkets allmänna sjukkassa.

4) Fri läkarevård och fria medikamenter.

5) Sjukhjälp å 38 till 75 öre om dagen, beroende på omständigheterna.

6) Mot afdrag af 1% af aflöningen betalar stenkolsbolaget arbetarens krono- och kommunalutskylder.

7) Personliga afgifter till pastor i församlingen betalas af arbetaren.

8) Socialistiska eller fackföreningar förbinder sig arbetaren att hvarken tillhöra eller understödja. Föreningar uteslutande inom verket till gemensam nytta för arbetarne äro deremot fullt tillåtna.

9) Vid försummelse i arbetet eller öfverträdelser af inom verket tillämpade ordningsregler sker afdrag i arbetsafföningen efter befälets bestämmelse, från 1 till 5 kronor, som tillfaller verkets allmänna sjuk-kassa. Svårare fall af öfverträdelse kan medföra afsked, utan föregående uppsägning.

10) Skyldighet att vara delegare i verkets allmänna sjukkassa.

11) Pension enligt verkets reglemente erhåller arbetaren utan något som helst föregående afdrag af arbetsförtjensten.

12) För gift och skattskrifven arbetare tillkommer:

a) Fri läkarevård och fria medikamenter för hustru och minder-åriga barn.

b) Hyresersättning af 30 kronor pr år eller bostad.

c) Fria stenkol enligt gällande stat, nu motsvarande 90 hl. flis eller kol n:o 2 pr år, samt

d) skyldighet att vara delegare i verkets allmänna enke-kassa, så länge verkets på nuvarande grunder beräknade stora tillskott till den-samma fortfara.

Häraf äro tvenne exemplar upprättade och utvexlade.

Höganäs den 4 juni 1898.

För Höganäs Stenkolsbolag:

Ake Nordenfeldt.

M. von Post.

Bevittnas af:

Joh. Roslund.

Otto Moberg.

Anm. För ynglingar under 18 år samt extra arbetare gälla dessa kontrakt endast med vissa modifikationer.

(Afskrift.)

Bilaga 4.

— — — — från — — — — född: — — — —
 åntages härmed till arbetare i bolagets tjänst såsom — — — —
 under ordningsnumret — — — på följande villkor:

1. Daglöner, betingar och öfriga villkor bestämmas af arbetsbefälet. Aflöningen utbetalas den 8:de och 23:dje i hvarje månad för arbetsturerne mellan den 16:de—månadens slut och den 1:ste—15:de.

2. De af förvaltningen tillämpade ordningsbestämmelser och öfriga påbud skola af arbetaren åtlydas. Öfverträdelse häremot straffas först med böter. I svårare fall af olydnad eller oskickligt uppförande, skiljes arbetaren genast från arbetet.

3. Till vid grufvan befintliga understöds-kassor är arbetaren skyldig göra föreskrifne afgifter med åtnjutande af dermed följande rättigheter enligt de reglementen, som senast antagits att gälla.

4. Arbetaren förbinder sig att icke ingå som medlem i någon socialistisk förening, så länge han är i bolagets tjänst. Brytes häremot, är all arbetarens inestående aflöning förfallen till böter och han sjelf genast skild från platsen.

5. Alla böter tillfalla enkekassan.

6. Afskedsbetyg och slutliqvid lemnas fjorton dagar efter derom gjord anmälan på grufkontoret, då af aflöningen innehållas vid grufvan mantalsskrifna arbetares personliga utskylder jemte den skuld till bolaget och handelsboden, för hvilken arbetaren häftar. Arbetaren är skyldig att, om befälet så önskar, fullgöra sin arbetspligt under de fjorton dagar, som ligga emellan anmälan om afgang och slutliqvidens utfående. I afseende å förhållandet i öfrigt mellan bolaget och arbetaren gäller allmän lag och hvad legostadgan i tillämpliga delar innehåller.

Bjuf den — — —

Billesholm-Bjufs Aktiebolag.

V. Schwartz.

Rätt afskrifvet betyga:

A. Bengtzon.

E. Låstbom.

Bilaga 5.

Kontrakt.

Skromberga stenkols- och lerindustri-aktiebolag antager härmed — — — — till arbetare under ordningsnummer — — — — och på följande villkor:

1:o) Aflöningen bestämmes af vederbörande befäl och utbetalas hvarannan fredags eftermiddag kl. 6 på bolagets kontor.

2:o) Hvarje arbetare är skyldig blifva medlem af en vid bolaget inrättad sjukkasse, hvars stadgar af bolagets styrelse godkännas.

3:o) Arbetskontraktet kan å båda sidorna upphävas efter förutgången 14 dagars uppsägning.

4:o) Afbryter arbetaren sitt arbete före uppsägningstidens slut, pliktar han sin innestående aflöning.

5:o) Olydnad eller försumlighet straffas med böter enligt befälets bestämmelse. I svårare fall är befälet berättigadt att genast och utan uppsägelse afskeda den skyldige, som då bötar hela sin innestående lön.

6:o) Alla böter tillfalla sjukkassan.

7:o) Huruvida något fel föreligger från arbetarnes sida afgöres af disponenten.

8:o) Ingen arbetare tillåtes vara medlem af någon så kallad fackförening.

9:o) Andra föreningar, afseende arbetarnes nytta och nöje, vill bolaget gerna understödja.

10:o) Arbetare, som tro sig hafva skäl till missnöje, ha att vända sig sjelfva direkt till disponenten.

Med förestående kontrakt förklarar jag mig nöjd.

Ekeby den — — — — 18—.

Rätt afskrifvet betyga:

A. Bengtzon.

E. Låstbom.

Bilaga 6.

S. H. T.

Som under de senare åren med den alltmera tilltagande trafiken iakttagits, att de förhållanden, hvarunder Hernösands hamn trafikerande ångare kunnat lossa och inlasta gods, varit allt annat än tillfredsställande, beroende på hamnarbetarnes tilltagande oordentlighet, onykterhet och tredska, hafva några för saken intresserade importörer, kommissionärer med flera vid sammanträden den 24 mars och 18 april detta år beslutat inrättandet af ett fast hamnarbetarelag, som kunde åtaga sig lossningar, lastningar med flera förekommande arbeten efter bestämda skäliga priser.

För verkställigheten af de vid sammanträdena fattade beslut jemte handhafvandet af kårens organisation och andra hithörande frågor utsågos till förtroendemän undertecknade, som härmed vända sig till Eder med anhållan, att Ni i egenskap af arbetsgivare ville vid förefallande behof uteslutande använda de arbetskrafter, som nämnda arbetslag kommer att erbjuda.

Till belysande af de förhållanden, under hvilka laget kommer att arbeta, bifogas härmed ett exemplar af det kontrakt vi uppsatt, och af hvilket Ni behagade taga del.

Som deraf synes, och för att arbetarnes rätt ej i ringaste mån må kunna inskränkas, skola förekommande utgifter, såsom förmannens aflöning, förvaltningskostnader, arbetarnes olycksfallsförsäkring m. m. af oss arbetsgivare bestridas, så att af arbetarne införtjenta summan kommer att dem odelad tillfalla. För sådant ändamål och för att kunna garantera arbetarne en fast minimimånadsaflöning, blir det emellertid nödigt, att samtliga arbetsgivare göra sammanskott, och har en sådan åtgärd vid förutnämnda sammanträden med härstädes boende arbetsgivare beslutats.

Det af Eder påräknade bidraget utgör ett belopp af — kr., hvilket i sinom tid kommer att Eder affordras.

Under förhoppning att detta fasta arbetslag, som kommer att utgöras af nyktra och ordentliga arbetare under en pålitlig och pligtrogen

förman, kommer att mycket gagna trafiken, förlita vi oss på Eder medverkan och afvakta Edra ärade meddelanden, att Ni gillar de åtgärder, som af oss vidtagits.

Hernösand i april 1898.

Ferd. Nätterqvist.

Nils Hamberg.

H. Ramström.

Rätt afskrifvet betyga:

A. Bengtzon.

E. Låstbom.

Hernösands fasta arbetslag.

Hernösands fasta arbetslag afser att med nyktert och arbetsdugligt folk till ett antal af 10 stycken arbetare med en förman, hvilka af arbetsgifvarnes förtroendemän antagas, betjena de ångare, som anlöpa Hernösand för lossning eller lastning af styckegods, med behöfligt arbetsfolk och dessutom allmänheten vid förefallande behof af arbetshjelp.

1:o) I tjenst hos arbetslaget anställda arbetare förbinda sig att under innevarande års seglationstid, vare sig natt eller dag, söcken- eller helgdag, på derom gjord tillsägelse lossa eller lasta fartyg samt att deltaga i diverse förekommande arbeten.

2:o) Hvarje man måste förbinda sig att noggrant, punktligt och villigt uträtta alla förekommande göromål samt mot en hvar, med hvilken han under sitt arbete kommer i beröring, iakttaga ett anständigt och höfligt uppförande.

3:o) För att laget skall kunna arbeta fritt och sjelfständigt må arbetare inom detsamma ej tillhöra fackförening.

4:o) I arbetslaget anställd man eger ej rättighet att för annan persons räkning åtaga sig något som helst arbete, utan att detta medgifves af förmannen.

5:o) Hvarje man åtnjuter, efter utan anmärkning fullgjordt arbete, en aflöning af kr. — i månaden, hvaraf en fjerdedel utbetalas hvarje fredag.

6:o) Hvad arbetarne kunna intjena utöfver den af arbetsgifvarne sålunda garanterade inkomsten pr månad bokföres och förvaltas af en af arbetsgifvarnes förtroendemän antagen kassör samt utbetalas vid seglationens slut åt de medlemmar, som qvarstått från intagandet i laget till sagda tid, enligt en fördelning, hvartill antalet arbetstimmar lägges till grund, dock med iakttagande deraf, att arbetare, som genom styrkt, ej sjelfförvållad, sjukdom eller annat laga förfall, som af förtroendemännen godkännes, nödgas afgå från laget, äfven må blifva delaktig i möjligen blifvande öfverskottsutdelning i proportion till arbetstimmarnes antal.

7:o) Förmannen aflönas af arbetsgifvarne, som jemväl bestrida andra förekommande utgifter för bokföring etc., hvadan all inflytande arbetsförtjenst uteslutande tillfaller arbetarne.

8:o) Förskott utbetalas endast undantagsvis.

9:o) Hvarje man olycksfallsförsäkras af arbetsgifvarne till ett belopp af 1,000 kronor.

10:o) För hvarje man, som sig sjukrapporterar, afdrages af hans månadsaflöning pr dag kronor —.

11:o) För att kontrollera arbetarnes intressen oger laget att utvälja tre förtroendemän, hvilka ega rättighet att taga del af papper och böcker, som afse arbetarnes tillgodohafvanden.

12:o) De af laget verkställda arbeten ersättas af ångare och andra arbetsgifvare med 50 öre pr timme för dagsarbete, hvarmed menas tiden mellan klockan 6 förmiddagen och 8 eftermiddagen, samt med 60 öre per timme för natt- och helgdagsarbete. Denna ersättning utgår under tiden från sjöfartens öppnande intill 1:sta oktober, hvarefter dagsarbete verkställles endast mellan klockan 6 förmiddagen och 6 eftermiddagen samt natt- och helgdagsarbete betalas med 70 öre per timme.

13:o) Öfverenskommelser om ackordsarbeten kunna äfven träffas enligt afgift, hvarom för hvarje särskildt tillfälle aftalas emellan arbetsgifvare och lagets förman jemte tvenne inom detsamma utsedde förtroendemän, och skola på så sätt träffade bestämmelser ovilkorligen respekteras.

14:o) För uppsägning af detta kontrakt fastställles å ömse sidor en uppsägningstid af en månad. Men för den händelse att arbetaren icke fullgör sina åtagna förbindelser eller visar opålitlighet, ohörsamhet eller *onykterhet* drabbas han af ögonblickligt afsked, hvarjemte under

sådana förhållanden entledigad arbetare icke eger rätt till utdelning af det möjligen blifvande öfverskottet.

15:o) Med förestående vilkor förklara vi oss nöjda och förbinda oss att desamma uppfylla.

Hernösand den — — — 1898.

Rätt afskrifvet betyga:

A. Bengtzon.

E. Låstbom.

N:o 128.

Af herr **David Bergström**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående begränsning af studietiden vid rikets universitet och Karolinska institutet.

Till Kongl. Maj:t hafva under nästlidet år afgifvits förslag och betänkanden angående universiteten i Upsala och Lund samt Karolinska institutet. Dessa förslag och betänkanden gälla närmast frågorna om tillsättandet af lärarebefattningar samt om docentinstitutionens ordnande vid våra lärda högskolor. Men det gifves äfven en annan icke mindre vigtig universitetsfråga, hvilken ånyo synes vara i stort behof af utredning, frågan om studietidens längd vid våra universitet och hvad dermed står i sammanhang.